

ЎЗБЕКИСТОНДА СОЛИҚ ТЎЛОВЧИЛАРГА ХИЗМАТ КЎРСАТИШ МЕХАНИЗМЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎЛЛАРИ

Ахмедов Элбек Бегмуротович

Тошкент давлат иқтисодиёт университети

Аннотация. Ушбу мақолада Ўзбекистонда солиқ тўловчиларга хизмат кўрсатиш механизмларини такомиллаштириш бўйича потенциал стратегия ва ёндашувлар ёритилади. Солиқ маъмуриятчилигини модернизация қилиш учун кенг қамровли рақамли трансформация стратегиясини амалга ошириш. Солиқ тўловчиларга декларация топшириш, тўловларни амалга ошириш ва солиқ маълумотларидан қулай фойдаланиш имконини берувчи қулай онлайн порталлар ва мобил иловаларни ишлаб чиқиш. Солиқ мажбуриятлари, имтиёзлар ва муддатлар тўғрисида хабардорликни ошириш учун солиқ тўловчиларни ўқитиш кампанияларини бошлаш. Солиқ тартиб-қоидалари ва шаклларини соддалаштириш, уларни соддалаштириш ва солиқ тўловчилар қулайлик яратиш. Айниқса, кичик бизнес ва яқка тартибдаги солиқ тўловчилар учун солиққа тортиш талабларини соддалаштириш ўрганиб чиқилади. Солиқ тўловчиларга солиқларни ҳисоблаш ва қайтариш бўйича аниқ тушунтиришлар бериш орқали солиқ жараёнларида шаффофликни ошириш ҳамда солиқ органларининг солиқ тўловчиларга самарали хизмат кўрсатишини таъминлаш учун уларни ўқитиш ва салоҳиятини оширишга сармоя киритиш. Ўзбекистонда солиқ тўловчиларга хизмат кўрсатиш механизмларини такомиллаштириш қонунчиликни ихтиёрий бажаришни рағбатлантириш, солиқ тўлашдан бўйин товлаш ҳолатларини камайтириш ва ижобий ишбилармонлик муҳитини рағбатлантириш учун муҳим аҳамиятга эга.

Калит сўзлар: солиқ, фискал сиёсат, бюджет, солиқ маъмурияти, солиқ салоҳияти, норматив таҳлил, ижобий таҳлил, солиқ юки, вакиллик солиқ ставкаси, ўртача ставка, солиқ ҳисоботи, солиқ тушумлари, солиқ имтиёзлари.

ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕХАНИЗМОВ ОБСЛУЖИВАНИЯ НАЛОГОПЛАТЕЛЬЩИКОВ В УЗБЕКИСТАНЕ

Ахмедов Эльбек Бегмуротович

Ташкентский государственный экономический университет

Аннотация. В данной статье освещаются потенциальные стратегии и подходы по совершенствованию механизмов обслуживания налогоплательщиков в Узбекистане. Внедрить комплексную стратегию цифровой трансформации для модернизации налогового администрирования. Разработка удобных онлайн-порталов и мобильных приложений, позволяющих налогоплательщикам подавать декларации, осуществлять платежи и удобно получать налоговую информацию. Инициировать кампании по просвещению налогоплательщиков для повышения осведомленности о налоговых обязательствах, льготах и сроках. Упрощение налоговых процедур и форм, их упрощение и удобство для налогоплательщиков. В частности, будет рассмотрен вопрос об упрощении налоговых требований для малого бизнеса и индивидуальных налогоплательщиков. Повышайте прозрачность налоговых процессов, предоставляя налогоплательщикам четкие разъяснения по вопросам начисления и возмещения налогов, а также инвестируйте в обучение и наращивание потенциала налоговых органов для обеспечения эффективного обслуживания налогоплательщиков. Совершенствование механизмов обслуживания налогоплательщиков в Узбекистане важно для поощрения добровольного соблюдения требований, сокращения уклонения от уплаты налогов и создания благоприятной деловой среды.

Ключевые слова: налог, фискальная политика, бюджет, налоговое администрирование, налоговый потенциал, нормативный анализ, позитивный анализ, налоговая нагрузка, репрезентативная налоговая ставка, средняя ставка, налоговая отчетность, налоговые поступления, налоговые кредиты.

WAYS TO IMPROVE MECHANISMS FOR PROVIDING SERVICES TO TAXPAYERS IN UZBEKISTAN

Akhmedov Elbek Begmurotovich

Tashkent State University of Economics

Abstract. This article highlights potential strategies and approaches for improving taxpayer service mechanisms in Uzbekistan. Implement a comprehensive digital transformation strategy to modernize the tax administration. Development of user-friendly online portals and mobile applications that enable taxpayers to file returns, make payments and access tax information conveniently. Initiate taxpayer education campaigns to increase awareness of tax obligations, benefits and deadlines. Simplification of tax procedures and forms, their simplification and convenience for taxpayers. In particular, simplification of taxation requirements for small businesses and individual taxpayers will be explored. Increase transparency in tax processes by providing taxpayers with clear explanations on tax assessment and refunds, and invest in training and capacity building of tax authorities to ensure effective service to taxpayers. Improving taxpayer service mechanisms in Uzbekistan is important to encourage voluntary compliance, reduce tax evasion and promote a positive business environment.

Key words: tax, fiscal policy, budget, tax administration, tax potential, normative analysis, positive analysis, tax burden, representative tax rate, average rate, tax reporting, tax revenues, tax credits.

Кириш.

Солиқ маъмурияти мамлакат тараққиёти учун солиқларнинг самарали ва самарали ундирилишини таъминлашда ҳал қилувчи рол ўйнайди. Кўпгина мамлакатларда бўлгани каби Ўзбекистонда ҳам солиқ маъмурияти томонидан солиқ тўловчиларга хизмат кўрсатишни яхшилаш бўйича турли чора-тадбирлар амалга оширилди. Ушбу мақола Ўзбекистонда солиқ маъмуриятчилигида солиқ тўловчиларга хизмат кўрсатишни яхшилаш йўллари ўрганишга қаратилган. Ўзбекистондаги солиқ маъмуриятчилиги ва солиқ тўловчиларга хизмат кўрсатишни яхшилашнинг аҳамияти ҳақида қисқача маълумот беришдан бошланади. Сўнгра солиқ тўловчиларга хизмат кўрсатишни яхшилашнинг турли йўллари, жумладан, технологиялардан фойдаланиш, солиқ тартиб-қоидаларини соддалаштириш ва солиқ органлари ходимларининг салоҳиятини ошириш масалалари муҳокама қилинади.

Адабиётлар шарҳи.

Солиқ тўловчиларга хизмат кўрсатишни яхшилаш бўйича адабиётлар мамлакатларда ўзига хос солиқ тизимлари ва маъмурий тузилмаларига асосланган ўзига хос ёндашувлардир.

L. Erhardning фикрича, бозор иқтисодиёти истеъмол, касб ва иш жойини танлаш, ишлаб чиқариш воситалари билан биргаликда хусусий мулкка эгалик қилиш, шартномалар тузиш эркинлиги зарурий шарт бўлган тақдирдагина фаолият кўрсатиши мумкин. L. Erhard давлатнинг хўжалик ҳаётида фаол иштироки билан мувофиқликдаги эркин хусусий ташаббус ва рақобатни мамлакатни иқтисодий тиклаш қуроли сифатида таърифлаган³³. Хусусан, буюк классик иқтисодчи Адам Смит (1992) фикрича, рақобатни бозор субъектлари ўртасида товарлар харид қилиш ва сотиш борасида қулайроқ шароитлар учун олиб бориладиган, тўғри, ҳалол, тил бириктиришларсиз кураш, мусобақа билан боғлаган. У рақобат курашининг асосий усули деб нарх ўзгаришларини билган. Бунда у жамоа иродаси (ихтиёри) билан бошқарилмайдиган, умумий мўлжалларга эга бўлмаган бозорда қатъий хулқ-атвор қоидаларига амал қилишини қайд этган. Демак, рақобат–бозор қатнашчилари фаолиятини мувофиқлаштирувчи айнан ўша «кўринмас қўл»дир.

Токарев ва Маниналарнинг (2015) фикрига кўра, экспорт салоҳияти корхонанинг экспорт учун рақобатбардош маҳсулотлар яратиш ва ишлаб чиқариш, уни ташқи бозорларга тарғиб қилиш, у ерда товарларни сотиш ва керакли даражада хизмат кўрсатиш қобилияти сифатида белгиланиши мумкин. Америкалик иқтисодчи Наисбит (2013) корхонанинг экспорт салоҳиятини иқтисодий салоҳиятнинг динамик ўзгарувчан компоненти сифатида белгилайди, унинг ташкилий-техник тузилиши, корхона миссияси ҳамда мақсадларига мувофиқ, экологик омиллар ва ички шароитларнинг таъсирини ҳисобга олган ҳолда, узоқ ва яқин хориж

³³ ГФРда 1947-1949 йилларда иқтисодий тизим шаклида уни ишлаб чиқиш ва амалга оширишда биринчи иқтисодиёт вазири, кейинроқ Германия Федератив Республикасининг федерал канцлери – Людвиг Эрхарднинг тарихий хизматлари жуда улкан

бозорларида рентабеллик даражаси билан барқарор савдо ҳажмларини таъминлайди. Пугачев, Парфеноваларнинг (2018) фикрича, “Солиқ сиёсати соҳасида рақамли иқтисодиётни тартибга солиш иккита асосий йўналишни ажратиш зарур:

1) рақамли иқтисодиёт операсияларини солиққа тортиш ва бож таърифларини тартибга солиш;

2) солиқ ва божхона маъмуриятчилиги ва назоратига рақамли технологияларни киритиш.” Вишневскийнинг эътирофи этишича солиққа тортишни рақамлаштириш шароитида ишлаб чиқариш жараёни ва иқтисодий муносабатлар тизимини роботлаштиришга асосланган автоматлаштириш билан боғлиқ янги солиқ институтлари шаклланади. Солиққа тортиш тизими объектив равишда трансформацияланади.

Тадқиқот методологияси.

Солиқ тўловчиларга хизмат кўрсатишни яхшилашнинг янги механизмларини ислохотларнинг босқичлари ва концептуал асосларини тадқиқ қилишида илмий абстракциялаш, индукция-дедукция каби назарий ва кузатиш, статистик таҳлил, вертикал ва горизонтал таҳлил ва усуллардан кенг фойдаланилган.

Таҳлил ва натижалар муҳокамаси.

Ўзбекистонда солиқ маъмуриятчилигида солиқ тўловчиларга, хусусан, кичик бизнес субъектларига хизмат кўрсатишни такомиллаштириш бўйича янги механизмларнинг ҳаётга татбиқ этилиши истиқболли самаралар бермоқда. Солиқ маъмуриятчилигининг умумий тизимини такомиллаштириш, кичик бизнес субъектларига янада сифатли хизмат кўрсатиш бўйича қатор чора-тадбирлар амалга оширилди. Хусусан 2022 йилда 521,9 мингта тадбиркорлик субъектларига мажбуриятини вақтида бажариш ва узлуксиз фаолият кўрсатишларига қўмаклашилди (2021 йилда 217,8 мингта);

1,4 трлн.сўмлик камерал, сайёр текширишлари ва солиқ аудити бўйича қарорлар қўмита томонидан солиқ тўловчи фойдасига ҳал этилди;

96 фоиз солиқлар ихтиёрий тўлаб берилди.

20,1 трлн.сўм ҚҚС салбий фарқ суммалари (ўтган йилнинг мос даврида нисбатан 7,6 трлн.сўмга кўп) тадбиркорлик субъектларига қоплаб берилди.

Бундан ташқари, бошқа солиқлар бўйича 48 435 та хўжалик юритувчи субъектларда 2,8 трлн.сўм ортиқча тўловлари ҳисоб рақамларига қайтарилиб, 508 149 та субъектлардаги 1,9 трлн.сўм ортиқча тўловлари ҳисобидан улардаги мавжуд солиқ қарзлари сўнгдирилди.

Шу билан бирга, 8 973 та субъектнинг 804,3 млрд.сўм солиқ қарзини тўлаш муддати узайтирилди.

Солиқ тўловчиларга ОАВ ва ижтимоий тармоқлар орқали 45,2 мингдан ортиқ тарғибот ва тушунтириш ишлари амалга оширилди.

Телевидения ва радио орқали 9,5 мингта, ижтимоий тармоқлар орқали 35,7 мингтани ташкил этди. Call маркази орқали 878,7 мингта қўнғироқлар орқали тадбиркорлик субъектларига мажбуриятларини бажаришга қўмаклашилди.

Рақамлаштириш ҳисобига солиқ базасининг кенгайиши бўйича:

1. 2022 йилда расмийлаштирилган электрон ҳисобварақ-фактуралар сони 38,1 млн.тани ташкил этиб, ўтган йилга нисбатан 4,4 млн.та (13 %) кўпайди.

Уларда акс эттирилган товар айланмаси 1 364,8 трлн.сўм бўлиб, ўтган йилга нисбатан 217,7 трлн.сўмга (19 %) ортган бўлса, ҚҚС суммаси 134,2 трлн.сўмни ёки ўтган йилга нисбатан 21,0 трлн.сўмга (19 %) ошган.

2. Онлайн назорат касса машиналаридан фойдаланувчилар сони 145 332 тага етиб, ўтган йилга нисбатан 24 983 тага (21%) ортди.

Улар фойдаланаётган ОНКТ сони 246 267 ни ташкил этиб, ўтган даврга нисбатан 19 974 тага (9%) кўпайган бўлса, уларда акс эттирилган чеклар сони 697,8 млн.тага етиб, ўтган йилга нисбатан 313,8 млн.тага (82%) ошди.

Мос равишда уларда акс эттирилган товар айланмаси ҳам 179,2 трлн.сўм, ҚҚС суммаси эса 24,5 трлн.сўмни ташкил этди. (Ўтган йилга нисбатан товар айланма 66,2 трлн.сўмга (59%) ва ҚҚС 14,2 трлн.сўмга (38%) ошди)

3. Расмийлаштирилган электрон ишончномалар сони 2022 йилда 4,5 млн.тани ташкил этиб, ўтган йилга нисбатан 805 376 тага (22 %) ошди.

4. Электрон шартномалар ўтган йилга нисбатан 1,1 млн.тага ёки 5 баробарга ошиб, 1,4 млн.тага етди.

5. 2022 йилда “E-IJARA” интерактив хизматида ижарага берувчилар сони 186 219 тани, рўйхатга олинган шартномалар сони 325 421 тани ташкил этди. Ушбу шартномаларнинг умумий суммаси 10 577,6 млрд.сўмни, шартнома суммасига нисбатан ҳисобланган солиқ суммаси 472 млрд.сўмни, шу жумладан даромад солиғи 240 млрд.сўмни ташкил этди.

Шу жумладан, талабалар билан 105,5 млрд.сўмлик 44 268 та ижара шартномаси тузилган.

5. my.soliq.uz сайтидаги интерактив хизматлар бўйича 2022 йилда фойдаланувчилар сони 1,4 млн.тани ташкил этиб, ўтган йилга нисбатан 267 584 тага (23 %) кўпайди.

6. “SOLIQ” мобил иловасидан фойдаланувчилар сони 1,8 млн.тага этиб, шундан шахси верификациядан ўтган фойдаланувчилар сони 835 300 тани ташкил этди.

7. 2022 йилда ҚҚС занжири узилиши (“TAX-GAP”) коэффиценти 0,18 ни ташкил этиб, ўтган йилги кўрсаткичга (0,37) нисбатан 0,19 пунктга пасайди. Хусусан, 52 595 та корхоналарда йил бошига нисбатан солиқ узилиши коэффиценти яхшиланди.

Шунингдек, юқори солиқ узилиш коэффицентига эга бўлган 10 376 та субъектларнинг 2,4 трлн.сўмлик ҚҚСдан ортиқча тўловлари давлат бюджетидан асосиз қайтариб берилишининг олди олинди.

8. 2022 йил якуни билан маҳсулот ва хизматларнинг ягона миллий электрон каталогига киритилган товар ва хизматлар сони 255 683 тага етиб, ўтган йилга нисбатан 185 519 тага ёки 3,6 баробарга ортди.

9. Маҳсулотларни рақамли маркировкалаш тизимидан фойдаланувчилар сони 2022 йилда 51 377 тани ташкил этиб, ўтган йилга нисбатан 40 264 тага ёки 4,6 баробарга ортди. Фойдаланувчилар кесимида импорт қилувчилар 216 тани, ишлаб чиқарувчилар 347 тани, улгуржи савдо корхоналари 5 763 тани ҳамда чакана савдо корхоналари 45 051 тани ташкил этди. Улар томонидан маркировкаланган товарлар миқдори 2,0 млн.тани ташкил этиб, ўтган йилга нисбатан 1,1 млн.та кўп ёки 2,2 баробарга ортди.

8. Солиқ ҳисоботларини автоматлаштириш

а) Кадастр агентлиги маълумотлари жамланганлиги ҳамда

“Е-имтиёз” дастури орқали (кадастр рақами, ер майдони, тоифаси, солиқ ставкаси, ҳуқуқ янғидан пайдо бўлган ёки бекор қилинган сана, имтиёзли ҳудуд) республика бўйича 66,5 мингта ноқишлоқ ер солиғи тўловчилари ҳисоботлари тўлиқ автоматлаштирилган бўлиб, 2,8 мингтаси (4,2 %) мустақил тақдим этган.

Маълумот учун: республика бўйича бу кўрсаткич 97 фоизни ташкил этиб, қишлоқ хўжалигига мўлжалланмаган лалмикор ва яйлов зонада жойлашган ер участкаларига эга 1 875 та (3 %) солиқ тўловчилар учун интерактив хизмат яратилмоқда.

б) Электрон ҳисобварақ-фактуралар, онлайн назорат касса техникаси, маркетплейс ва божхона декларациялари интеграциялашуви натижасида солиқ тўловчиларнинг чегириладиган даромадлари ва турли ставкалар қўлланиши инobatга олинмаган ҳолда айланмадан олинadиган солиқ ҳисоботи республика бўйича 359,4 мингта тўловчига 80 фоиз тўлиқ автоматлаштирилди.

в) Электрон ҳисобварақ-фактура, онлайн назорат касса техникаси, “маркетплейс” тизими маълумотлари ҳамда Божхона қўмитаси билан реал вақт режимида маълумот алмашишни жорий этиш орқали ҚҚС ҳисоботи 173,9 мингта тўловчига 86 фоиз автоматлаштирилди.

Бунинг натижасида солиқ ҳисоботларини ихтиёрий тақдим этиш кўрсаткичи 99 фоизга етди.

г) Мол-мулк солиғи ҳисоботи ҳам Кадастр агентлиги маълумотлари жамланганлиги ҳамда “Е-имтиёз” дастури орқали тўлиқ автоматлаштирилган ҳолда республика бўйича 61,9 мингта тўловчига 100 фоизни ташкил этди. Шундан 13,6 мингтаси (22 %) тақдим этилган ҳисоботларга мустақил равишда ўзгартириш киритган.

Солиқ юкини пасайтиришга қаратилган тадбирлар изчил давом эттирилиши натижасида 13,2 трлн.сўм маблағ тадбиркорлик субъектлари ихтиёрида қолди. Жумладан:

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 27.01.2022 йилдаги ПҚ-104-сон қарорга мувофиқ транзит табиий газ учун 20 фоизли акциз солиқ ставкаси бекор қилиниши, уяли алоқа компанияларига акциз солиғи ставкасининг 15 фоиздан 10 фоизгача пасайтирилиши ҳисобига ва полиэтилен гранулалари акциз солиғини 20 фоиздан 10 фоизгача пасайтирилиши ҳисобига жами акциз солиғидан 660 млрд.сўм тадбиркорлар ихтиёрида қолди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 27 январдаги ПҚ-104-сон қарорга мувофиқ айрим ҳудудларида махсус солиқ режимини, хусусан айланмадан олинадиган солиқ ставкасининг 1 фоиз қилиб белгиланиши ҳисобига уларнинг ихтиёрида 62,7 млрд.сўм маблағ қолди. Навоий ва Олмалиқ ТМК учун фойда солиғи ставкасини 75 фоиздан 50 фоизга пасайтирилиши ҳамда жаҳон бозорида нархларнинг тебраниши ҳисобига 2021 йилга нисбатан 10,3 трлн.сўмга кам солиқ тўланди.

Худди шундай ушбу иккала корхонага ер қаъридан фойдаланганлик учун солиқ ставкасини 15 фоиздан 10 фоизга пасайтирилиши ҳисобига 2,5 трлн.сўм ва цемент ишлаб чиқарувчилар ҳамда норуда фойдали қазилмаларининг ставкалари пасайтирилиши ҳисобига 470,5 млрд.сўм уларнинг ихтиёрига қолган. ЎРҚ-741-сон Қонунга мувофиқ юридик шахсларнинг мол-мулк солиғи ставкасининг 2 фоиздан 1,5 фоизга пасайтирилиши ҳисобига 285,7 млрд.сўм тадбиркорлик субъектлари ихтиёрида қолди.

Давлат солиқ қўмитасига 2022 йил давомида 69 188 та мурожаатлар келиб тушган бўлиб, мурожаатларнинг 23 406 таси қаноатлантирилган, 42 362 таси тушунтириш бериш орқали ҳал этилган, 1 479 та мурожаат Қонунда белгиланган талабларга мувофиқ бўлмаганлиги сабабли кўрмасдан қолдирилган ёки ўрганиш жараёнида тасдиғини топмаган, 440 таси тегишлилиги бўйича юборилган ва 1 501 тасида қайд этилган масалалар кўриб чиқиш жараёнида.

Жорий йилнинг ўтган даври мабойнида мурожаатларни кўриб чиқишда камчиликларга йўл қўйилишига сабабчи бўлган давлат солиқ хизмати органлари раҳбарлари ҳамда масъул ходимларининг 57 нафарига (51 нафарига жарималар, 6 нафари лавозимидан озод этилган) интизомий жазо чоралари қўлланилиб, тегишли чоралар кўрилган.

Солиқ органлари томонидан 2023 йил амалга оширилган ишларни таҳлил қилинганда қуйдагилар маълум бўлди.

Фаолият кўрсатаётган хўжалик субъектлари сони 543,3 мингтага етиб, 39,8 мингтага ёки 2022 йилнинг мос даврига нисбатан 8 фоизга ўсди.

Якка тартибдаги тадбиркорлар сони 233,9 мингтага етди ва ўзини ўзи иш билан банд қилган фуқаролар сони 1,6 млн.тадан ошиб, 67,4 мингтага (4,2%) кўпайди. Тадбиркорлик субъектларини қўллаб-қувватлашга қаратилган ислохотлар натижасида бизнес субъектларининг “яшовчанлик” даражаси 3 йилдан ортиқ фаолият кўрсатаётган улуши 79 фоизга етиб, 4 фоиз пунктга ошди.

Жорий йилнинг январь ойида бюджетга 12 трлн.сўм миқдоридан тушум таъминланиб, ўтган йилнинг мос даврига нисбатан 5 фоизга ўсди. Аномал совуқ даврида аҳолининг фаоллиги пасайиши ва юридик шахсларга табиий газ ҳамда электр энергияси етказиб беришдаги узилишлар жорий йил январь ойи бюджет тушумларига ўз таъсирини кўрсатди. Жумладан, юқоридаги омиллар ҳисобига тўлиқ иш кунлари бўлмаганлиги ва ишчиларга маошсиз таътил бериши натижасида 112 мингта субъект жисмоний шахсларнинг даромад солиғини 352 млрд.сўмга охириги 3 ойлик ўртача суммадан ҳам кам тўлаб берди (бюджет ва фермер хўжаликларида ташқари). Умумий овқатланиш, хизмат кўрсатиш (айниқса транспорт ва мехмонхона хизматларида кунлик тушумлар айрим кунлари 70 фоизгача пасайиб кетган) ҳажмининг камайиши ҳисобига айланмадан олинадиган солиқдан тушумлар охириги 3 ойлик ўртача суммадан ҳам 50 фоизга ёки 103 млрд.сўмга кам тушди. Автомобилларга табиий газ етказиб беришдаги узилишлар ҳисобига истеъмол солиғидан тушумлар охириги 3 ойлик ўртача суммадан 33 фоизга ёки 105 млрд.сўмга кам бўлди.

Тадбиркорлик субъектларини қўллаб-қувватлашга қаратилган меъёрий асосларнинг такомиллаштирилиши бўйича:

1) Айланмадан олинадиган солиқ тўловчиларга товар айланмаси 500 млн сўмгача бўлганда йилига 20 млн. сўм, 500 млн сўмдан 1 млрд сўмгача бўлганда 30 млн. сўм миқдоридан қатъий белгиланган солиқни ҳар ойда тенг улушларда тўлашни танлаш ҳуқуқи берилди. Бугунги кунда 59,7 минг тадбиркорлик субъектлари (жами АОС тўловчиларнинг 16,2%) ихтиёрий равишда АОС тўловларини қатъий ставкада тўлаш имкониятидан фойдаланмоқда (шундан, 20 млн.сўмгача ставкада 47,9 мингта, 30 млн.сўмгача ставкада 11,8 мингта).

2) Ҳаво ҳароратининг кескин совиб кетиши даврида тўлиқ қувватда ишлай олмаган солиқ тўловчиларга:

- уларнинг ошган солиқ қарзини бўлиб-бўлиб тўлаш имкониятини тақдим этиш;
- солиқ қарзига пеня ҳисоблашни 2023 йил 1 апрелга қадар тўхтатиш;

- ташқи савдо операциялари бўйича муддати ўтган дебитор қарздорлик учун хўжалик юритувчи субъектларга жарималар қўлланилиши ҳамда шу кунга қадар қўлланилган жарималар ундирилиши 2023 йил 1 апрелга қадар тўхтатиб турилиши бўйича таклифлар берилди.

Қўшилган қиймат солиғи суммаси ўрнини қоплаш

Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 14 августдаги 489-сон қарори билан тасдиқланган Низом талабларида 2023 йил январь охи давомида солиқ тўловчилар томонидан 3,6 мингта 4,6 трлн.сўм ҚҚС салбий фарқ суммасини қоплаш бўйича аризалар келиб тушган. Келган мурожаатлардан 2,9 мингта 3,2 трлн.сўми белгиланган муддатларда ўрганиб чиқилиб, 1 мингта мурожаатлар бўйича тадбиркорлик субъектларига 1,2 трлн.сўм (ўтган йилнинг мос даврида нисбатан 0,2 трлн.сўмга кўп) ҚҚС салбий фарқ суммалари қоплаб берилди.

Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари кўриб чиқилиши ҳамда тарғибот ишлари қуйдагича амалга оширилмоқда.

Солиқ қўмитасига 2023 йил январь охи давомида 4 522 та мурожаатлар келиб тушган бўлиб, мурожаатларнинг 630 таси қаноатлантирилган, 1 724 таси тушунтириш бериш орқали ҳал этилган, 18 та мурожаат Қонунда белгиланган талабларга мувофиқ бўлмаганлиги сабабли кўрмасдан қолдирилган ёки ўрганиш жараёнида тасдиғини топмаган, 38 таси тегишлилиги бўйича юборилган ва 2 112 тасида қайд этилган масалалар кўриб чиқиш жараёнида.

Солиқ тўловчиларга ОАВ ва ижтимоий тармоқлар орқали 4,6 мингдан ортиқ тарғибот ва тушунтириш ишлари амалга оширилди. Телевидения ва радио орқали 339 та, ижтимоий тармоқлар орқали 3,9 мингтани ташкил этди. Call маркази орқали 88,7 мингта қўнғироқлар орқали тадбиркорлик субъектларига мажбуриятларини бажаришга кўмаклашилди.

Хулоса ва таклифлар.

Ассосиз солиқ нафи олиш мақсадида солиқ тўловчида ҳуқуқни суиистеъмол қилиш ҳолати аниқланган тақдирда солиқ органлари тўланиши лозим бўлган солиқ суммаларини бундай суиистеъмолчиликнинг таъсирини истисно этадиган тарзда ўзгартиришга ҳақли эканлигини белгилаш. Айланмадан олинандиган солиқ тўлаш ҳуқуқини сақлаб қолиш учун йил мобайнида фаолият жойида худди шу фаолиятни амалга оширувчи бошқа солиқ тўловчи билан алмаштиришни амалга оширган шахслар;

айланмадан олинандиган солиқни тўлаш ҳуқуқини сақлаб қолиш учун фаолиятни икки ёки ундан ортиқ шахслар ўртасида бўлишни амалга оширган шахслар;

акциз солиғи ёки ер қаъридан фойдаланганлик учун солиқларни адвалор ставкаларда тўловчи шахслар, ушбу солиқларни камайтириш мақсадида товарларни (хизматларни) сотиш учун воситачиларни жалб қилиш ҳолатларини амалга ошириш ваколатига эга бўлиш керак.

Адабиётлар/Литература/Reference:

Nesbit J. (2013) *International economic relations*. M.: Dorchester, 419 p.

Кодекс (2020). *Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодекси*. Тошкент: Ғ.Ғулом нашриёт уйи. - 640 б.

Нормурзаев У. Х. 2021 йилдаги солиқ маъмурчилиги ҳамда солиқ кодексига киритилган ўзгартириш ва қўшимчалар юзасидан // *Интернаука*. – 2021. – Т. 6. – №. 182 часть 2. – С. 99.

Нормурзаев Умид Холмурзаевич *Ҳуқуматимиз томонидан берилаётган солиқ имтиёзларининг ҳисобини юритиш ва самарадорлигини таҳлил қилиш масалалари* // *Экономика и финансы (Ўзбекистан)*. 2021. №10 (146). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ukumatimiz-tomonidan-berilayotgan-soliimtiyozlarining-isobini-yuritish-va-samaradorligini-ta-lil-ilish-masalalari> (дата обращения: 17.01.2023)

Нормурзаев, У. (2023). Мамлакатимизда солиқ тизимида амалга оширилган ислохотлар таҳлили. *Iqtisodiy Taraqqiyot Va Tahlil*, 1(4), 177–183. <https://doi.org/10.60078/2992-877X-2023-vol1-iss4-pp177-183>

Пугачев А.А., Парфенова Л.Б. (2018) *Налоги в цифровой экономике и цифровые технологии в налогообложении: дилемма или диалектика*. журнал: *Философия хозяйства* №: 4 (124) Стр. 197-206. / Смит А., (1992) «Исследования о природе и причинах богатства народов» т.2. Пер. с англ. – М.: – 612с.

Токарев Й.В., Манина М.П. (2015) *Проблемы оценки экспортного потенциала предприятия* // *Научный клуб*. / Tokarev J.V., Manina M.P. (2015) *Problems of assessing the export potential of an enterprise* // *Scientific club*. URL: <http://www.sophus.at.ru>.